

NEDERLAND IN OORLOG

Het Parool, 31 mei 1999

Twee historici, vrienden met een leeftijdsverschil van meer dan veertig jaar, geven hun reactie op de oorlog in Kosovo. Richter Roegholt (1925) voelt zich buiten zijn wil (dat is niet noodzakelijk hetzelfde als tegen zijn wil) betrokken bij deze oorlog. Het abstracte besluitvormingsproces onttrekt zich aan normale democratische controle. André van Os (1966) stelt zijn visie daar tegenover. Voor hem ligt het accent op de onvermijdelijkheid, ja de noodzaak van deze oorlog.

DE ABSTRACTE OORLOG door Richter Roegholt

'Mijn land is in oorlog' - maar ik voel er niets bij dan ziekmakende machteloosheid. Wat betekenen die vijf woorden 'mijn land is in oorlog' eigenlijk? Tijdens mijn leven is mijn land drie keer eerder in oorlog geweest. De eerste keer was het erg duidelijk wat dit inhield. Je werd er echt Nederlander door, van Texel tot Vaals en van Delfzijl tot Cadzand, ja, je hield van je land en je wilde dat de Duitsers zouden worden verdreven. Ik wist wel, dat het daarna weer flink ruzie zou worden, maar dat zou dan onze eigen ruzie zijn. De twee keren daarna, van 1946 tot 1949 de politionele acties in Indonesië en in 1962 een oorlog om Nieuw Guinea, waren ook duidelijk. Ik was er razend over. Ik vond dat mijn land zich misdroeg, maar het bleef mijn land. Het waren reële conflicten waarover je reëel van mening kon verschillen.

Nu is alles heel anders. Mijn regering heeft blijkbaar besloten deel te nemen aan een oorlog tegen Servië. Ik kan me echter niet herinneren dat mijn regering dat land 'de oorlog heeft verklaard'. Zijn wij nu een 'volk-in-oorlog'? Nauwelijks, want ik voel me niet met Texel, Vaals of Cadzand verbonden in vijandschap tegen Servië. En toch: ja, want deze regering is mede door mij gekozen, mijn belastinggeld wordt voor die oorlog gebruikt en er vechten kinderen en kleinkinderen van mijn generatiegenoten in die oorlog. Zij zijn in onze klinieken geboren, ze hebben ons onderwijs gehad, ze kennen W.F. Hermans en Erwin Krol, ze stemmen op onze partijen en ze vieren koninginnedag. Dat maakt ons nog altijd tot een volk, maar om nu te zeggen dat onze saamhorigheid door deze oorlog is versterkt, dat niet.

Ons land is in deze oorlog verzeild door abstracties als NATO, E.U., EEG - wie kent de juiste inhoud van die begrippen? Wie kan zonder meer de leden van de NATO en van de Europese Unie opsommen? Wie kent de mensen die er verantwoordelijk zijn voor de besluiten? Is er iemand, die ter verantwoording kan worden geroepen en de besluitvorming doorzichtig kan maken? Omdat ik in een democratie leef, ben ik medeverantwoordelijk voor elke oorlogshandeling. Maar de democratieën hebben zichzelf opgelost in een organisatie die ondemocratisch is, want ondoorzichtig en niet ter verantwoording te roepen. Democratie heeft wat we als kind noemden 'bloed stroomt door': een hoge-

re schakel in het machtsapparaat hoort bereikbaar te zijn voor de voorafgaande schakel. Als de doorstroming stopt, sterft de democratie. Churchill heeft gedurende de hele oorlog van 1940 tot 1945 tegenover het parlement verantwoording voor zijn beleid moeten afleggen.

Ook bij de Cuba-crisis van oktober 1962 lag ons lot in handen van mensen op wie wij geen enkele invloed konden uitoefenen. 'Straks kan de bom vallen', zeiden wij, in onnozelheid wandelend langs de Amstel. Maar we wisten wel wie die mensen waren: Chroestsjev en John Kennedy. Die wisten ook dat ze persoonlijk direct verantwoordelijk waren voor de ontknoping van de crisis. Dat was niet abstract, dat was verdomd reëel. Deze oorlog is abstract. Met dat oorlogsapparaat voel ik geen verbondenheid. Het kan best waar zijn, dat dit een rechtvaardige oorlog is, maar we zijn door onze democratisch gekozen regeerders niet actief bij dit conflict betrokken.

DE CONCRETE OORLOG

door André van Os

In tegenstelling tot oudere generaties weet ik niet hoe het is om in een bezet land te leven. Dat wil niet zeggen dat mensen van mijn generatie niet weten wat oorlog is of zich er geen voorstelling van kunnen maken. Oorlog leidt tot fatalisme, apocalyptische feesten in schuilkelders en grote saamhorigheid, zoals we nu in Belgrado kunnen waarnemen. Nederland is in oorlog, maar we voelen het hier eigenlijk niet, merkt Roegholt terecht op. Dat komt onder meer omdat we het 'conflict' of de 'crisis' in Kosovo niet bij de naam willen noemen.

Minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken werd niet moe te benadrukken dat het gaat om een 'luchtcampagne'. We zijn niet in oorlog met Servië. Welnee, we bombarderen het land slechts een paar decennia terug in de tijd. Demissionair premier Kok blonk uit in een oorverdovend stilzwijgen. Niet alleen heeft hij ons burgers niet fatsoenlijk via televisie of radio ingelicht, hij moest zelfs naar de volksvertegenwoordiging gesleept worden om uit te leggen hoe het zit met de oorlog die geen oorlog mag worden genoemd.

Anders ligt dat voor de 'babyboomers' Clinton en Blair. De generatie die de Tweede Wereldoorlog bewust meemaakte gaf aan hen een emotioneel en klemmend credo mee: dit nooit weer. We zouden hebben geleerd van het pacificeren van dictators, van de conferentie van München in 1938. Ook zonder Milosevic met Hitler te vergelijken kan geconstateerd worden dat Europa ziende blind is geweest voor het door Milosevic bewust aangewakkerde Servische nationalisme. De scheuring van Joegoslavië was een 'binnenlandse aangelegenheid', Slovenië, Kroatië en Bosnië werden schoorvoetend erkend en toen de EU deze Joegoslavische deelrepublieken eenmaal had erkend als soevereine staten werd niets ondernomen tegen de flagrante schendingen van hun soevereiniteit. Minder dan een halve eeuw na München.

Wat volgde was een jarenlange, moorddadige oorlog op de Balkan, waardoor we het begrip 'etnische zuivering' definitief in de Van Dale konden opnemen. Diplomatieke initiatieven werden door Servië stelselmatig gefrustreerd, omdat steeds duidelijker werd dat Europa geen consequenties durfde te trekken uit het mislukken van diplomatie. UNHCR-woordvoerders namen stelling tegen militair ingrijpen, omdat dit de hulpverlening aan vluchtelingen in gevaar zou brengen: de enige oplossing voor het vluchtelingenprobleem, beëindiging van de oorlog, werd afgeraden in de naam van diezelfde vluchtelingen. Nederland liep tenslotte zijn eigen trauma op in Srebrenica. De strijd in Bosnië werd pas gestaakt toen Amerikaanse straaljagers tien dagen lang de Serviërs in Bosnië onder vuur namen.

Met deze les in het achterhoofd hebben de Westerse democratiën nu, buiten de VN om, direct de NAVO op Joegoslavië afgestuurd. Op het eerste gezicht lijkt dat een slag voor de internationale rechtsorde en het laatste restje gezag van de VN. Daar staat tegenover dat voortzetting van de Westerse tolerantie ten aanzien van Milosevic' politiek wel eens een veel ernstiger bedreiging van de internationale rechtsorde had kunnen betekenen. De kritiek van Rusland en de woede van de Chinezen -die pas georganiseerd werd na de dood van vier Chinezen en niet na de dood van honderden en de vlucht van honderdduizenden Kosovaren- zijn daarbij nauwelijks serieus te nemen.

Als nationalistische en racistische waanideeën niet ingedamd kunnen worden met diplomatie, dan zullen ze bestreden moeten worden met militaire middelen: niet alleen met luchtaanvallen, maar ook met grondtroepen. Willen we onze eigen morele waarden ook in de toekomst serieus nemen, dan zullen de daders van de misdaden in Kosovo -en de nog loslopende daders van de misdaden in Bosnië- berecht moeten worden voor het internationale tribunaal in Den Haag. Veelal zijn de daders uit de Bosnische oorlog dezelfde als de daders in Kosovo en in laatste instantie is het de nu gezochte Milosevic. Oorlogsmisdadigers zijn geen onderhandelingspartners.